

WEIDENHEIM

KERÉKES LÁSZLÓ

LÉLEKJÁRATÁS A FEKETE LUK ANYAGTALAN PEREMÉN

Az utóbbi másfél évtized során gyakran találkoztam a Verbászon 1972-ben elhunyt Szirmai Károlyval. De úton-útfélen, a számomra sem csupán érzelmileg eredetieként azonosított tája képeivel, melyek a visszatekintő felismeréseim gondolati áttételei segítségével a jelenbe, azaz az időközben valóságos úrré átminősült mikrokozmosza szelleméhez vezettek el. Így aztán alkalmilag időszűrősített ok nélkül egyeztettem mindenkor a saját személyes emlékeim elemző munkáját mindazzal, amit e mikrokozmosz szinte már nem létező utókora számára hátrahagyott irodalmának szövetében, a rendelkezésemre álló elemek újrahaznosításával és újrafeldolgozásával meg tudtam vagy meg nem mertem lenni.

Verbászon nem hiszem, hogy léteznének még olyanok, akik Szirmait egyáltalán olvashatnák. Sem így, sem úgy, mint ahogyan életében sem léteztek sokan; ezért én, a hosszú járatú sártengeri űr-hajósok találmányos technikájával törekedtem rá, hogy ott, ahová a sors átírányított, privát leleteket gyűjtsék be, a messzi világokba elszóródott műve mozaikjának utólagos, azaz az esetemben személyes leltározása, vagyis reflexív visszaállítása céljából.

Például a múlt század kilencvenes éveinek elején egy berlini ócskapiac könyvhalmazában bányászva került nem kis meglepetésemre ismét a kezembe *A csend víziói* című novelláskötete. A behajtásán a *Pokrajinski zavod za za-pošljavanje Novi Sad* pecsétje utal a kiadvány e példányának aligha kikövetkeztethető, titokzatos útjára.

Emellett a berlini Humboldt Egyetem könyvtárában találtam rá a *Híd* egybekötött évfolyamainak kötetekre, melyek egyedüli *látogatójaként* söpörtem

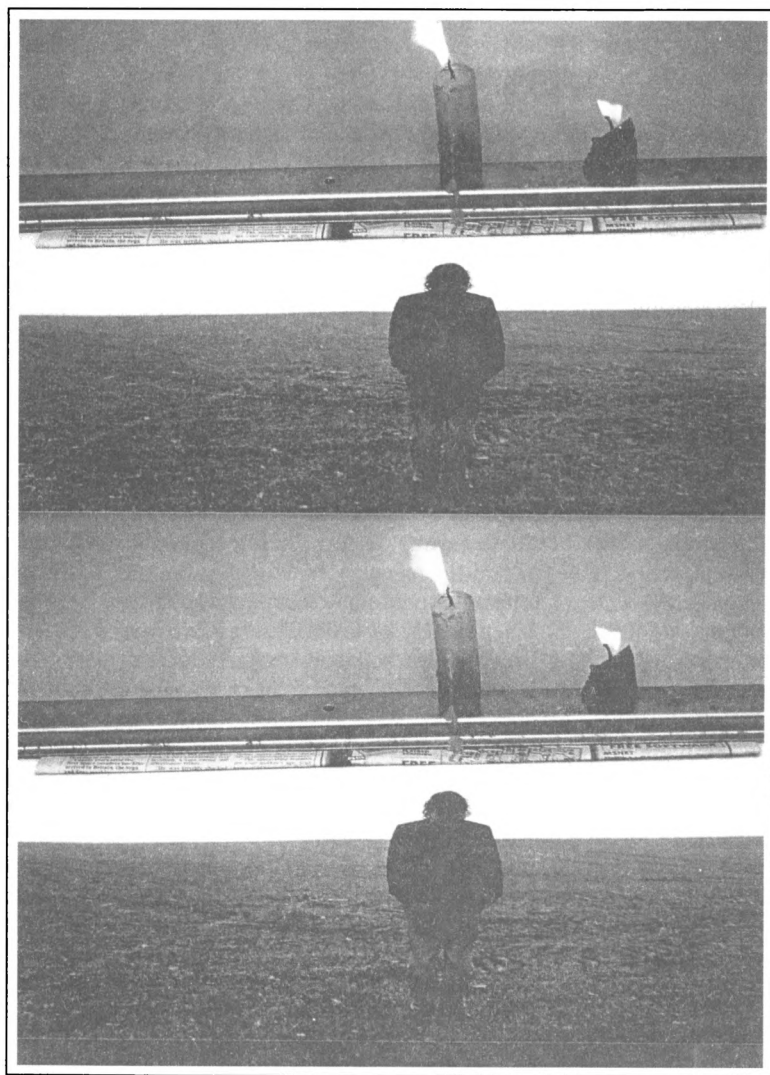
le róluk a raktár évtizedes porát, mielőtt egyes lapjait a lerakódás finom részecskéire elektrostatikailag érzékeny fénymásoló üvegfelületére ráhelyeztem volna.

Utóbb azt is kiderítettem, hogy Berlin egy kívül eső körzetében, Weddingben található a német fővárosi Zucker-Museum, vagyis a Cukor múzeuma. A jelenlegi kiállításának témáját az európai csokoládéipar története, míg a törzsanyagát a cukorgyártásé képezi. Ennek folytán a múzeum számos felnagyított fényképpel példázza a földrészünk XX. századi cukorgyárait és a gyártelepi környezeteik megannyiját. Télen, tavasszal, nyáron, ősszel, kampány idején, előtt és után. A megfelelő honi emlékelemek optikai behelyettesítésével most a cukor múzeumában jutottam el megint Verbászra Szirmai Károlyhoz, vagyis önmagamhoz, egyben pedig a történelem kazánja, ragacsos melaszának mosóvizében feloldott utókorszorúságunk üledékének halmazállapotához.

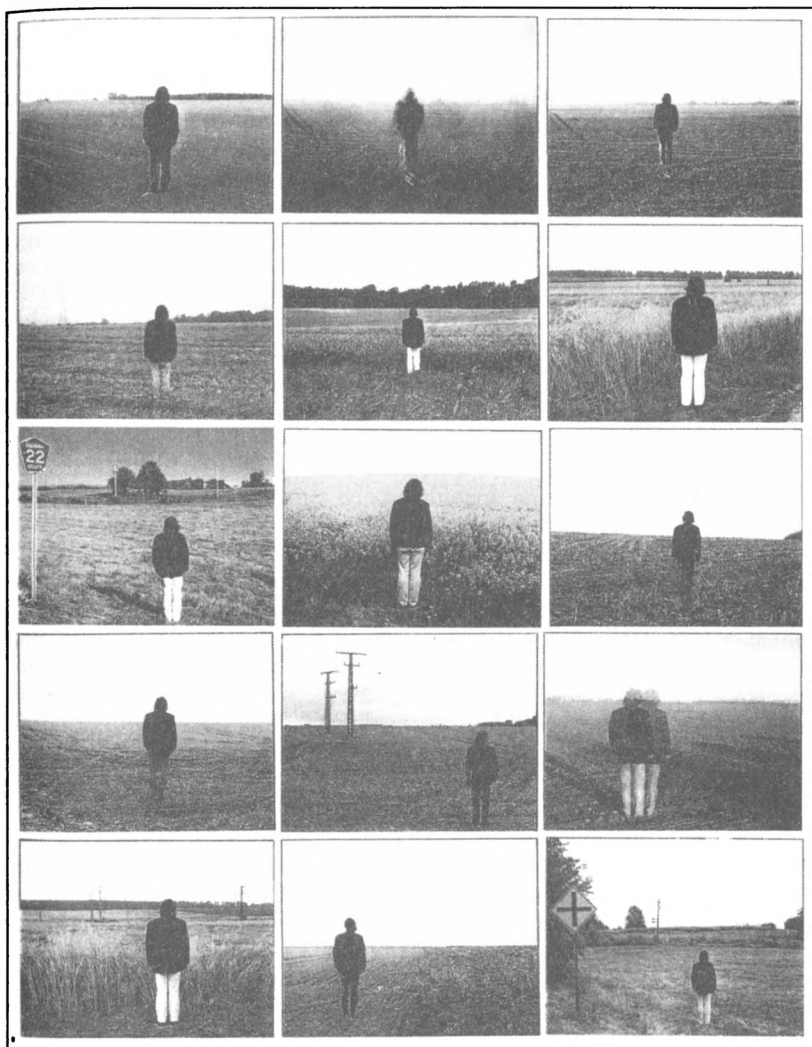
Azonban nyilván ezúttal sem véletlenül tévedtem vissza a vajdasági magyarság fogalmilag kiteljesületlenül maradt és hagyott – de a számomra legalábbis – legkivételesebb európai méretű íróegénységéhez; bár ő annak idején egyáltalán nem gondolkodott, jobban mondva nem gondolkodhatott ilyen kategóriában. Mi több, a szélesebb európai, vagy akár a globális nemzetközi viszonylatokat még eleve kizáró kora, azaz az elszigetelt élettere szűkös kiterjedéseinek következtében maradt, idegen nyelvekre lefordíthatatlan és ismeretlen mindmáig. Másrészt, a tetejében kisebbségi íróként ügyködött, az adott közege jellegzetesen fojtó légkörében, amely az örök illeszkedésre kényszerített középserúsége béklyóiba nyomorodva sohasem mutatkozott fogékonynak, a jelképerejűen kiemelkedő írói műve egyetemesebb népszerűsítése iránt.

Jóllehet hogy a kortársai által kissé különecnek tekintett Szirmai sem egyébbe, mint minduntalan a minőségi szellemi másság elleni elhárító mechanizmusok helyi szabályaiba ütközött, miközben a fordulatokkal egymást követő társadalmi rendszerek ördögi körében, a mégis felettébb sikeresen kiteljesegett, szívósan finom folyamatosságát, valójában csak a megbízható cukorgyári hivatalnoki munkájából származó, viszonylagos függetlenségének köszönve biztosíthatta: Az egyébként konzervatív polgári beállítottságú, mezővárosi urbán írónk egzisztenciájának fizikai megszűnése viszont, vele együtt vitte a sírba, a lokális határok e fajsúlyja szerint rendhagyó és gazdagon termékeny foglya, (nagy)világi jelentésének esélyeit is. Az öngyarápító élők újszerű korszakainak vonulása pedig rendszerint felemészti a holtak stilsztikájának érvényét.

Primo Levi, Szirmai olasz kortársa, egy turini élelmiszeripari gyár vegyész-mérnökeként dolgozott, miközben nem másnak, de szerencsére írónak tartotta magát.

A Hamis tájképek című projekt fényképanyagából
© Kerekes László

A Hamis tájképek című projekt fényképanyagából
© Kerekes László

A magyar és a szerb kultúrák közvetlen érintkezési zónájának egy félreeső zugában lehorgonyzott Szirmai (a családi nevén Skalin), elsősorban a századforduló utáni magyar irodalom nagyságához igazodott, miközben a tudata navigációját, a helyi világítótornyok híján saját, igencsak bonyolult etnikai környezetbe beágyazott közege sors-mitológiájának megteremtése határozta meg. A Monarchia Bácskájában született és felneveledett, majd később, a határ jugoszláv oldalára került térségbe visszatért, elhivatott író (és a két háború között folyóirat-szerkesztő) vállalása ugyanis, a „*palánkon túli lét*”, eleve már leépítő természetű valóságát tekintette egyetlen fókuszának. Mégpedig úgy, hogy éppen a mindennapjai eseményei vagy a kifejezésre kínálózkodó egzisztenciaérzés nyomasztó, szürke árnyalatai szolgáltatták, persze a csak közvetve ábrázolni törekvő, erősen víziószerű novelláinak építőanyagát. A képzelőereje prizmáján látott „külvilág” e türelmes tanújának írásművészete korántsem az emberi-társadalmi valóság panaszos dokumentálását vagy a pusztá illusztrálását célozta meg, hiszen ő nem az amúgy is süket fülek figyelmét felhívni iparkodó kioktatással és a felületen mozgó kommentálással foglalkozott. A magáraulaltságából fakadó műve előterében a visszafojtott sikolyok *csendjének* hangtana, az adott életforma tulajdonképpen áthidalhatatlanul a zsákutcába zsugorított dolgainak örökre felhorzolt metafizikája áll. A környezetével és a szűkebb közegével történő állandó, szerves és emberszeretettel teli harmóniája egyébként sem kényszerítette őt hivatalos eszmerendeknek megfelelő, nappolitikailag simulékony vallomásokra. A váltakozó hatalomtartás tényezői számára tehát ideológiailag használhatatlan, szubjektív szemléletű író társtalan magánya, azaz a tényleges irodalmi kontextus és a kritériumok hiánya felmentették őt az eszményi tökéletesség lekötölező kényszerzubbonyának viselésétől, ezért például, igencsak gyenge novellákat is, simán hátrahagyhatott, ami viszont illetően, pontosan a tájunk lényegével teljes összhangban álló intellektuális eredetiségét, mindenképpen az egyedülállósága értékének meggyőző hitelességével ruházta fel. Hogy némely tekintetben avangárd volt-e, bizonyára irodalomtörténetileg sem könnyű egyértelműen megítélni. Tény viszont, hogy szinte valamennyi novellája expresszív töltetű, egyesekben pedig szürreális elemek is megjelennek. Az elbeszélés rövid formáinak mestere, kifejezetten modern struktúrában bontakoztatta ki a történetei fonálát, miközben a képei halmozásának mértékével, a látszólagos egyszerűség realizmusának egy sajátos, egyéni hangú stílusát fejlesztette ki. Mivel Szirmai témái tehát, a helyhez kötött, érzékeny megfigyelő közvetlen környezetének hétköznapijaiból eredeznek, a cukorgyári hivatalnok íróasztalán, ritkán elvenedik meg, a jobbagyparaszti népiesség kódrendszere és a folklórbölcsélet eszköztára, hanem inkább csak a valamimód meghasonulófélben lévő, jobbára csupán „mulandó emberi árnyakká” általánosított típus-egyének vidékies világa, melynek alakjai

vagy már elmentek valahová, vagy pedig a melankolikus, félig-meddig imaginárius táj beltengerének vizein, a közelgő elmúlásukat és az eltűnésüket végzetesen megbélyegző hajótörés állapotára készülődnek. Szirmai maga is maradéktalan lelki-érzelmi azonosulással, egyben pedig erkölcsi keménységgel viselte az irodalmában nagyszerűen tükrözött sors korlátoltságának fonákságát, s az, nála a mulandóságnak drámaian kiszolgáltatott, kilátástalan egyéni emberi sors fantáziáiban talál magára. Szirmai Károly erkölcsi dimenziójához ezért a vajdasági irodalomban csak Sinkónál találunk hasonló horderejűt, de ez utóbbi nagyszerűsége, nem az alárendelt mikrokozmoszával sújtott individuum fátumával, hanem a világforradalom ideológiai normáival mérte a világképe emberének lélektani és etikai konfliktusait. Szirmai izgalmas műve viszont, eleve és következetesen, a tájunk és a szorítója vizsgáltalanságába vetett ember helyzetének különlegességéből meríti motívumait, ezért a teljessége magában véve is a ciklikus törések jegyében zajló, modernista vajdasági magyar irodalom (sajnos mellőzött) kulcsmetaforáját jelenti.

Luzsénszki Vladimir, a tanító, több oknál fogva sem lelhet örömet életében. Titokban az íróasztalának írja költeményeit, de részben az értelmetlenségbe elfolyó, visszahozhatatlan idő múlásának tényezője hatására, „később, akár egyéb írásait, elégette. Nem akarta, hogy felesége kezébe jussanak. Már csak néhány sorára emlékezett. A többit kitördelte az idő.

Most már egyre korábban gyülekeznek az esték a nap sudarán,
Mire fölnezek, már tél van, s nem is éltem . . .”

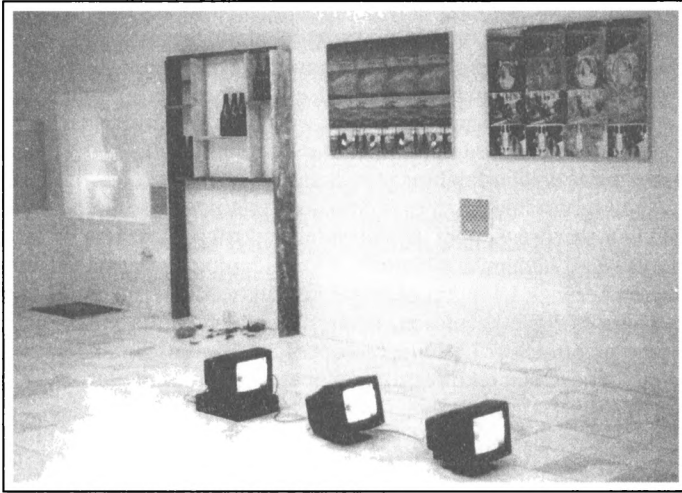
Majd az öngyilkosjelölt, „hogya többé semmire se gondoljon – hirtelen belevetette magát a testét éhesen elkapó és mélybe rántó örvénybe” (*Örvény*, 1955).

A *Halott táj* utolsó bekezdésében írja (1960):

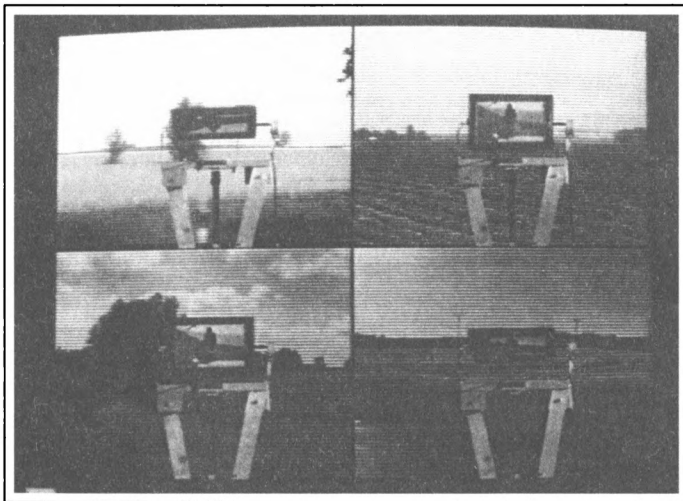
„Miért is vagyok itt, miért is jöttem ide? Hogy éljek itt, ahol semmi élet? Ahol a szobák sivár lakatlanságát semmivel sem tudom kitölteni. Ahol nem szól, nem beszél hozzám senki. Ahol a bútorok és tárgyak holtak. *Vagy én vagyok halott, s azért látok és érzek magam körül mindent annak?*”

NÉGY VERBÁSZI HELYZETKÉP

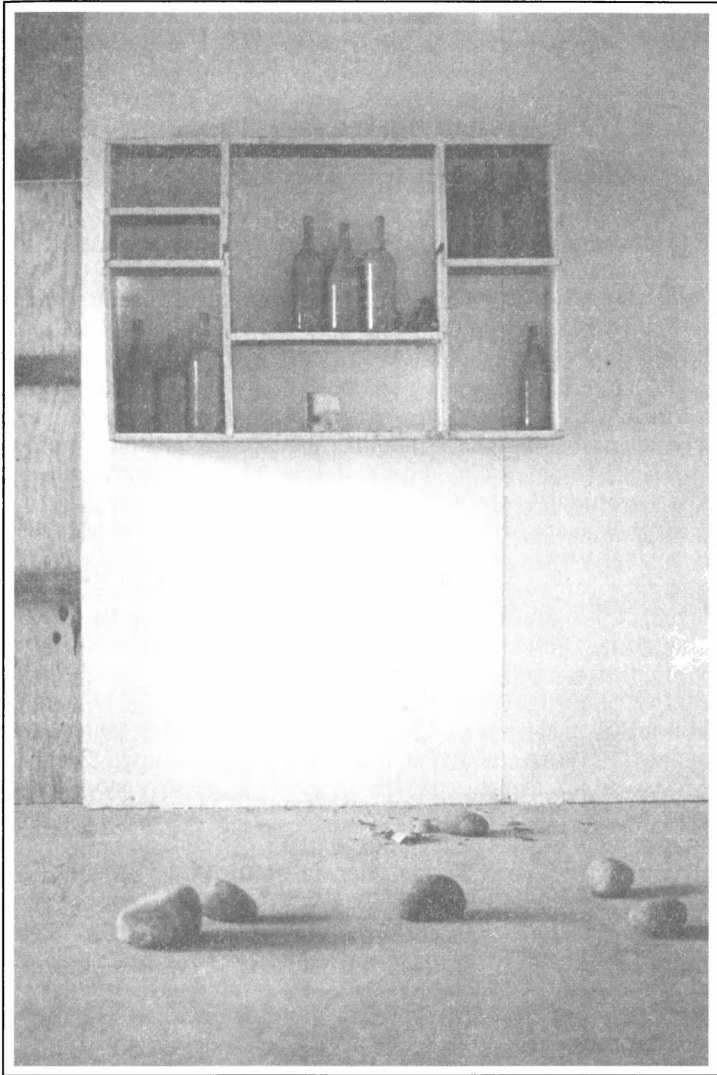
A verbászi Testvériség-egység Elemi Iskola iskolanapját a városcentrum terén álló Kultúrotthon színháztermében ünneplik. A szerbhorvát és a magyar tagozatok tanulói, az iskola osztályai képezte nyugtalan közönség előtt szavallatokkal, kórusokkal és rövid jelenetekkel lépnek fel. A rendezvény vége felé egy montenegrói népviseletben megjelenő idősebb guzlás, a mikrofon hiányá-

Kereszteződések / Elbeszélő üvegek (Installáció / Budapest / 1998)
© Kerekes László

A Hamis tájképek című projekt fényképanyagából
© Kerekes László

Elbeszélő üvegek (Installáció / New York / 1997)

© Kerekes László

val arányos erővel, különböző délszláv történelmi korokat és főképpen partizán személyiségeket ecsetelő hőskölteményeket ad elő, majd a színpadra helyezett széklet, a komoly szabó varrta, szürke öltönyt viselő író, Szirmai Károly foglalja el. Az ihletett hangú, ám a gyerekek számára végképp érthetetlen novellák, magyar nyelven történő szerzői felolvasása igencsak elhúzódik. A közönség mind türelmetlenebb és mind zajosabb. A tanerők ideges figyelemzetéssel intik le a legkirívóbb hangadókat, de a kényelmetlen szeleskedés moraja és az egyre élesedő füttyülés közepette történő moderáló törekvésük sikertelennek bizonyul. Kíváncsian várom a véget érni nem akaró, visszaának tűnő helyzet fejleményeit.

A Kulturbund helyi tagozata ugyanebben a teremben ünnepli meg a Führer születésnapját. Korábban a színpadon zenés bohózatokat adott elő a német színtársulat, de a Kulturbund rendezvényeiről, a verbászi polgárok megkülönböztetett és kinézett részének már távol kellett maradnia. A lobogók díszítette terem torkából a *Deutschlandlied* hangzik fel. Békeidőben a bácskai táj kisebbségeinek szabadságálma tartalmilag mindig is a zászlólengetésben és a himnuszénekülésben merítette ki a rituálokban kielégülő akarásait. A meglelt azonosság színpadán a népi németek viseleteinek keverékébe öltöztetett fiatalok lötyögnek, utána pedig a szívet kitöltő remény és az ígélet horogkeresztes címerét viszik körbe a teremben. A legényeket néhány év múlva a Prinz Eugen SS-hadosztályba hívják be szolgálatra. Néhányuk pedig sohasem fog visszatérni Sztálingrád alól. A későbbi felszabadulás zűrzavarában viszont, számos överbászi magyar is, a jelöletlen tömegsírokba kerül. A helyüket Rozika néni, a takarítónő, titokban mégis megmutatta nekem. Johannes Weidenheim *Pannonicáját* pedig menthetetlenül elboronálta a feledés.

A Kultúrotthon előtti térre és a forgalom számára lezárt főutca aszfaltsávjának mindkét oldalára ezernyi arcot hívatott össze a hatóság. Diákok, munkások, hivatalnokok, nyugdíjasok, harcosok és fontoskodó rendőrök tolongnak a délutáni napsütésben. A várakozás kihintette virágok szőnyege a lábak alatt sejtetik már, hogy a nem egészen pontosra kitzűzött hamaros időpontban Tito marsall és a vendége, az etióp szuverén lelassított, sötét üveges fekete autója halad majd át a szeretet sorfalai között. Végre az elegáns kocsisor legnagyobb limuzinjának, félig lehúzott ablakán vélni látják a feléjük lengető, szattyánkesztyűs kar varázsát. A tömegben az aktatáskás és a szemüvege felett, a hófehér zsebkendője segítségével izzadó író is feltűnik. Méltatlankodik, hogy ahogy sem tud áttörni a biztonsági erők kordonján, mivel ő hazafelé tartana. Anyám fogja karon az idős embert. Intézkedik.

A verbászi Kultúrotthon előtt felduzzadt a zsvaj. A sokaság, a megszervezett *Igazság mítingjére* vár, s arra, hogy a Belgrád felől érkezőket szívből üdvözölni tudja. A markokban a vezér fényképe, a köztársasági zászlók rúdjai

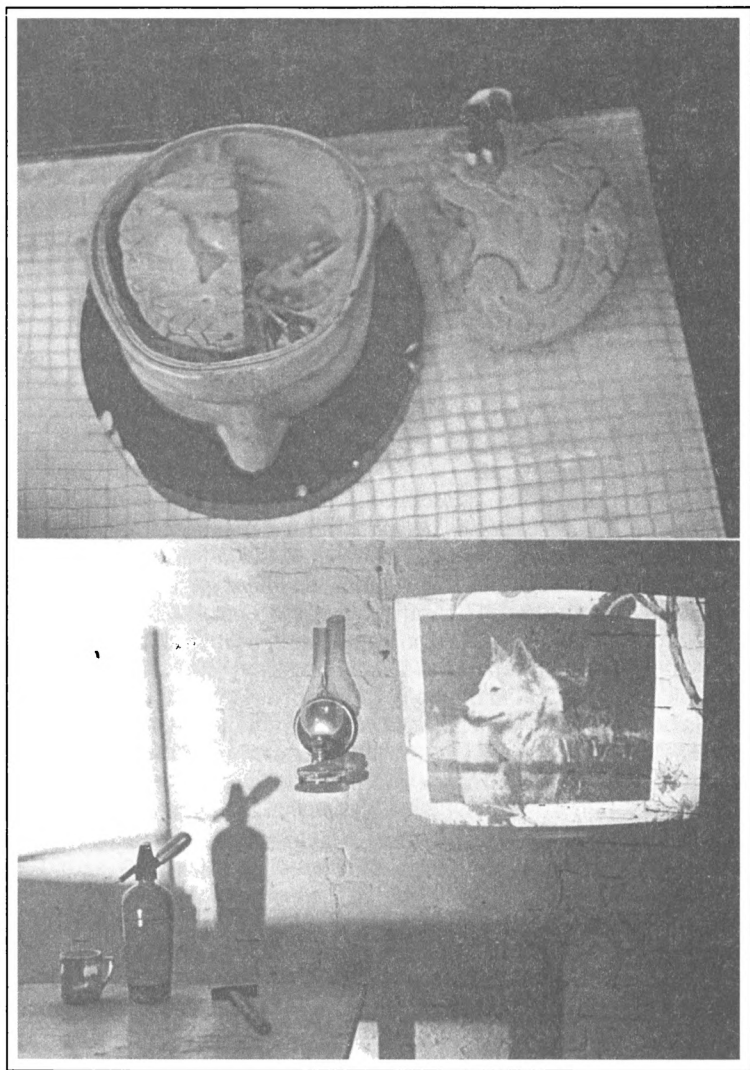
vagy a transzparenszek. Az egyikben ez olvasható: „Jól jöttek kedves vendégek.” A televízió kamerái, a lázas helyszín korreográfiáját pásztázzák. Ezalatt Újvidéken, élükön az önmagukat disszidenseknek tituláltakkal, a mámorban torporékoló lelkesedők, a küszöbönálló „antitotalitarista rendszerváltás” örömhírért harsogják. A szenvedés, a hullahegyek és a háborús összeomlás témái még csak ezután kerülnek majd a világnyilvánosság médiái napiprogramjának gyűjtőpontjába. Szirmai Károly novellái tizenhat éve már formálisan halottak. És a lapály vér szerinti tisztaságát szolgálni hivatott söprűk zaklató szele, immár amúgy sem érheti el a tömör agyag e telepesét, de a csend oltalmába süllyesztett opusának burkát sem. A várost rég elfeledtem. Feinőttem, fenyegetnek, meg hát a körülmények hatására, az alkotódom tárgyai is, végül az esőn kötöttek ki. A megcsinálók így akarták. Nemsokára Nyugat-Berlin szigete felé veszem az irányt. *Az erdő elvándoroltatik.*

ÁTTÉTELEK / SZIRMAI-REFERENCIÁK

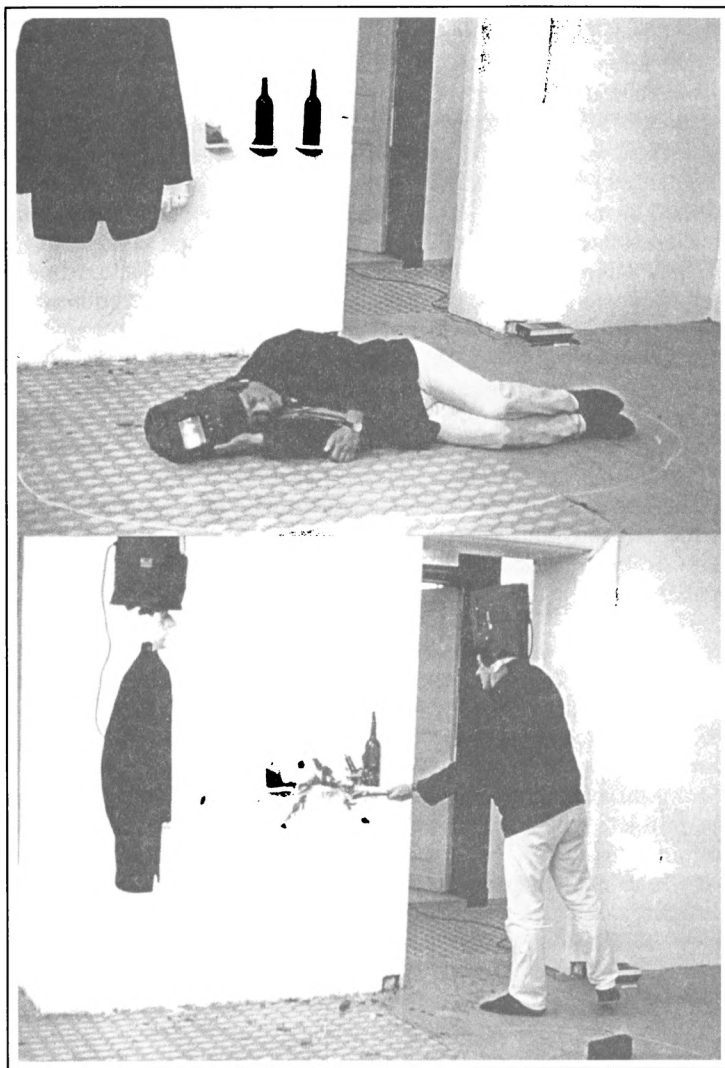
→ *Tájak és képek*) → *Az 1928 és 1968 közötti lakhelyéről Szirmai így ír önéletrajzában: „. . . a Delta kiscsatorna melletti, a műúttól mintegy 150 m távolságra lévő fehér, villaszerű épületben laktunk. Az új lakásból gyönyörű kilátás nyílt a műúton, s a zombori vonalon túl elterülő, szinte végtelenbe vezető pusztaságba, meg a Fruška gora hegyvonulatára, ami nemegyszer hangolt írásra”.*

A lakás ablakaiból kitaruklkozó látvány teljességének érzését ideális esetben, teszem azt derült időben, például a május végi vasárnapok kora délutánjain, az Újvidék és Futak irányába nyíló kilátás szegélye, azaz baloldalt a bekötőút bokros zöldövezete, jobboldalt pedig, a valamelyest távolabb eső, egyemeletes munkáslakásokat takaró akácfa sora tette a messzeségbe elmeredő író számára megfelelőképpen hangulatossá. Olyan értelemben költőivé, amilyenben e látvány, egy újverbászi-városszéli nézőpontból tekintve, örökre a bensőm eszményi tája, alapvető vizuális lényegként maradt fenn. A fény, az árnyék és a *helyi színek* felépítésének kölcsönható elemei mellett a műút meg a vasúti pálya és a villanykarókon a távolba húzódó vezetékek rajza tehát, az archetípus geometriai szerkezete értelmében, egy az egyben felel meg a saját szubjektív tájképmintámnak is, melyhez a világ általam megismert tájainak / tájképeinek felfogását, a viszonyítás fokán tapasztalatilag visszavezethettem.

1994-ben, egy németországi síkságon, azaz a Ruhr-vidéki Recklinghausen mellett kezdtem bele a mindmáig nyílt, *Hamis tájképek* című programatikus alkotói projekt megvalósításába. Ebben az időközben igencsak szerteágazóvá gyarapodott munkámban, az eredetem vidékéhez kötődő lényem szimbólumával dolgozom: A fotókamerának háttal álló testfigurámat Kaspar David Friedrich-i módon, eddig számos európai és amerikai síkság előtt fényképez-

Halottak látogatása (Installáció / Berlin / 1995)
© Kerekes László

Halottak látogatása (Performance / Berlin / 1996)

© Kerekes László

tettem le, miközben e konceptuális művészi gesztusom nemcsak az általa felidézett táj azonosítására irányul, hanem a filozófiai önmeghatározás legkonkrétabb kifejezését hivatott jelteni. A *Hamis tájképek* című projektemben ugyanis, a *vajdasági síksági táj*, az egyetemes integráció tényezőjeként talál megfogalmazásra. A projektem legfontosabb megnyilvánulását, a csúcstechnológia eszközeivel megvalósított *videomunkám* jelenti, valamint a hozzátartozó installációs készülékem, a *Hamis tájkép-gerjesztő* műszaki-optikai berendezés, amely a mindenkori látvány szellemi-fizikai bekeretezettségére és a környezetében létező egyén szüntelenül változó pozíciójára utal.

A *Hamis tájképek* projekttem első nyilvános bemutatására a budapesti Goethe Intézetben 1999 májusában megrendezett önálló kiállításon került sor. A kiállításra vonatkozó szerződés megkötése még 1998-ban megtörtént, így jöllehet a véletlen dolgának tekinthető, hogy az éppen a bombázások idején valósulhatott meg, egy persze német kultúrintézményben, a magyarországi Budapesten. A tájam és az önmeghatározás gondolatára építő munkám művészi üzenetének fókusza ugyanis alkalmilag a kiállítás és a bombázások helye közti különleges összefüggéseket is, erősen érinteni találta.

A „*hiteles*” *Hamis tájképek* honi felvételeire viszont csak 2002 májusában kerülhetett sor a Dimitrisz Tzamouranis és Kathrin Lind berlini szerzők készítette, *Scars on Landscape (Hegek a tájon)* című dokumentumfilm forgatása közben, amely a tizenhárom év utáni első vajdasági hazalátogatásomat követte végig.

A *Hamis tájképek* című alkotói projektemre vonatkozó értesítések internetes címe: www.geocities.com/laszlokerekes

False Landscapes

→ *Halottak látogatása*) → 1988-tól kezdve, a művészi munkámban gyakran indultam ki Szirmai Károly irodalmi motívumaiból. Így például a *Halottak látogatása* gyűjtőcím alatt megjelenő novelláira reflektálva, néhány festészeti alkotást, rajzok és kollázsok sorozatát, valamint installációt és performance-ot valósítottam meg.

Az egyik azonos címet viselő performance-omat 1996-ban adtam elő, a berlini Artists space galériában (*Besuch bei den Toten*). A galériatér mennyezetéről egy halottas maszkkal ellátott, életnagyságú bábót lógattam le. Az acélsodronyon ingó és forgó „*festett cseréparcú kocsmárosfigura*”, a későbbi térbeli körbenjárásom igazodásának középpontját volt hivatott megjeleníteni. A performance-om első fázisában a német vagy más anyanyelvű közönségből válogattam személyeket, akiket felkértem, hogy Szirmai *Halott táj* című novelláját – már amennyire azt az olvasói és a spontán törekvő artikulációs képességeik megengedik –, hangosan magyarul olvassák fel.

Majd a performance-aimban használatos tévésissakkal a fejemen a figura körbejárásába kezdtem. A sisakba beépített televíziókészülék az egyik berlini helyi adó műsorát sugározta. A bábbal szembeni falra felszerelt polcon pedig három égő gyertyával ellátott, borral töltött üveg várt rám, amíg a termeken keresztüljárva tettem meg néhány kört, krétával csíkot húzva magam mögött. Aztán minden fordulóval, kalapáccsal a kezemben, az üvegek egyikét zúztam szét, amitől a bor a padlóra ömlött ki, a szilánkok közé csorogva. Miután a gyertyás borosüvegekkel végeztem, a produkcióm egy indián falu elpusztításáról szóló, háromperces vadnyugati némafilm vetítésével végződött.

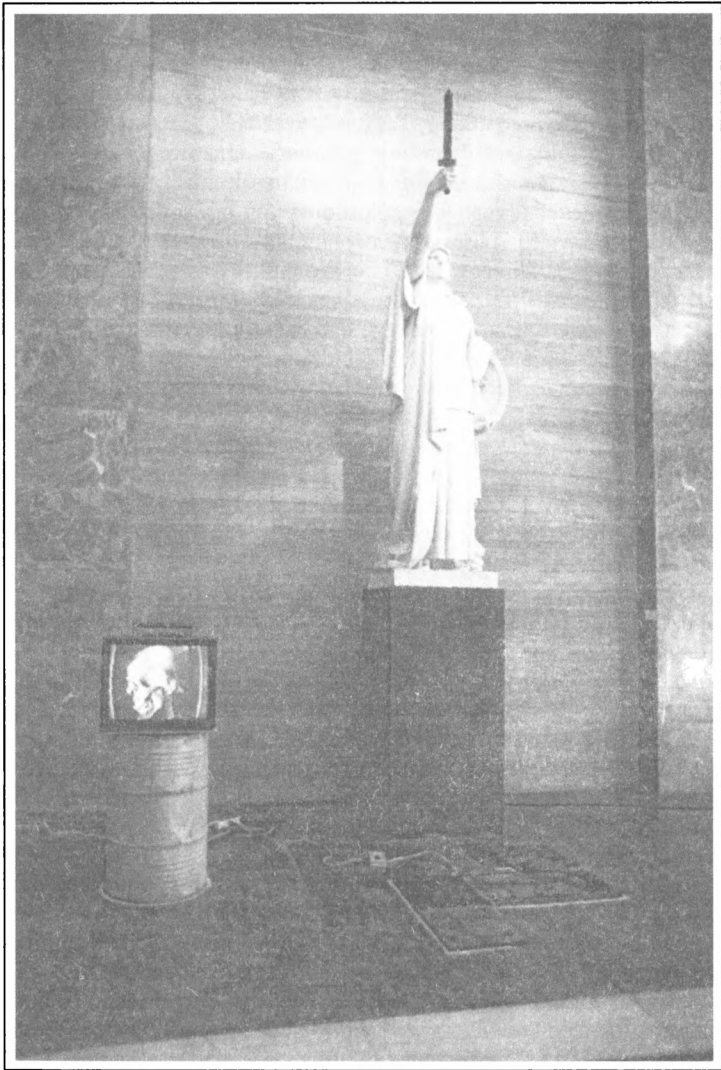
A test politikájának elvét tükröző performance-ot látszólag passzív, merev testtartással adtam elő, miközben krétával körbezáró határt húztam meg a galériatér padlóján. Ezalatt arra figyeltem, amit esetleg a padlóburkolaton keresztül a pincéből, a föld mélyéből hallani. Kalapáccsot használtam; és a szellemek jelenlétének jelképeit – megelevenítve a krízis állapotával járó elhatárolódás eszközeit.

→ *Elbeszélők* → *Az elbeszélő üvegek (Story-Telling Bottles)* című installáció első változata 1997-ben, a New York-i Art / Omi kiállításán került bemutatásra. S egy évvel később, a budapesti Zsidó Múzeumban megrendezett, Orient/e elnevezésű tematikus kortársművészeti tárlaton is, némi módosítással, mégpedig *Kereszteződések (Crossings)* címmel, ugyancsak ezzel az alkotással jelentem meg. Az installáció meghatározó elemét egy egyszerű, deszkából összetakolt polc képezi, melyen sorba rakott, kék színű üvegflasskókat látni. Egyikük-másikuk törött állapotban. Úgy, hogy a kiállítástér padlóján szétszóródva kisebb-nagyobb üvegtöredék hever. A polc előtt pedig, kissé odébb, a megcélzott üvegflasskók szétzúzására alkalmas kódarabok néhány. Az installáció központi tárgyát képező polc, a tévémonitorokkal ellátott közegébe ágyazva, a videomunkáimmal szembesül. Az installáció ezenkívül számítógépes vizuális manipuláció útján feldolgozott fényképek és szövegek dokumentációjából áll.

Az eredeti fotók 1995-ben készültek.

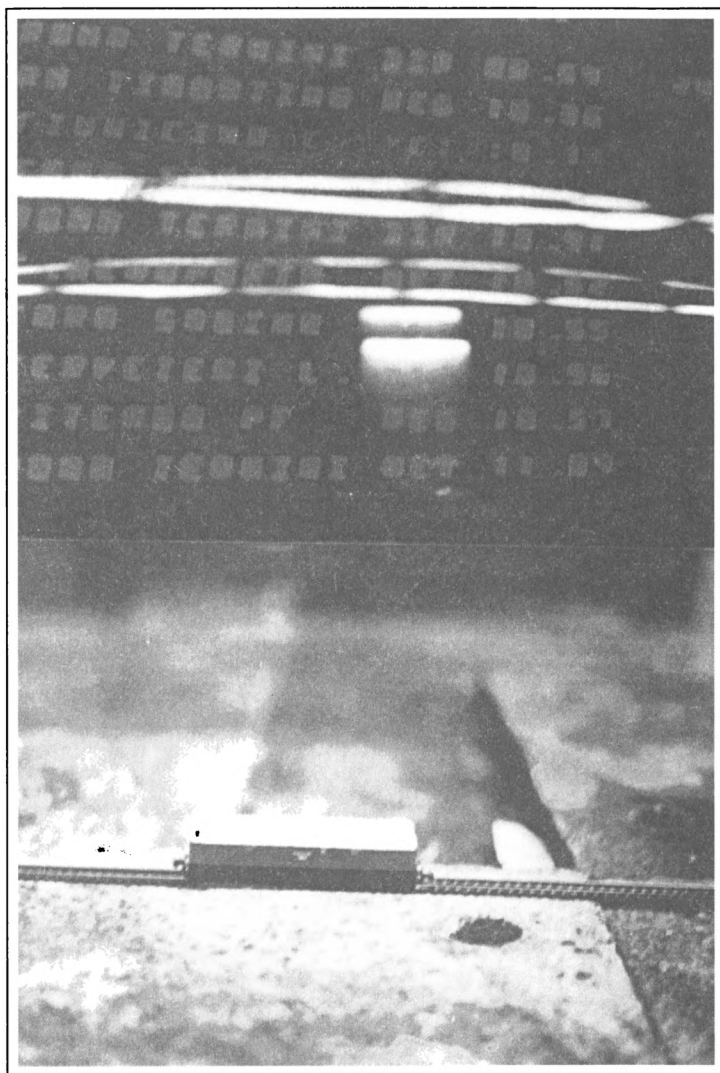
Némelyek az izraeli Negev-sivatagi Ramon vulkanikus kráterben előadott és a Project for Coexistence elnevezésű, nemzetközi művészi rendezvény keretében a CNN által, rövid jelentéssel a helyszínről közvetített művészkiációat ábrázolják. Mások viszont, a jeruzsálemi krisztusi sírhelynél megtett zárandoklásom alkalmával készültek, amikor egy Negev-sivatagi bokorról lenyest, ún. forráskutató vesszővel érintettem meg a mitikus sírhely tömbjét.

(E vessző alakja az Y betűre emlékeztet, és a használatakor a szára, a föld alatti vízerek mozgásának erővonalait képes megmutatni. Gyakori, hogy a kutak fúrásának pontos helyét éppen a segítséggel határozzák meg.

Train Stop Intermezzo (Installáció / Róma / 1997)

© Kerekes László

Train Stop Intermezzo / részlet (Installáció / Róma / 1997)

© Kerekes László

A forráskutató vessző jelképes használata viszont, az új erőforrások felkutatásához nélkülözhetetlen hit szükségességére utal. Egyben a Próféta útjára meg a kozmikus értelemben vett szellem és a fizikailag létező anyag tartományainak összefüggésére. A krisztusi sírhely energiakisugárzása érzékelésének pillanatában, a születésem földjének irányába mutattam. A forráskutató vesszőre emlékeztető botot attól fogva a szellemi szabadság jelzésének, kapcsolatteremtő eszközének tekintem.)

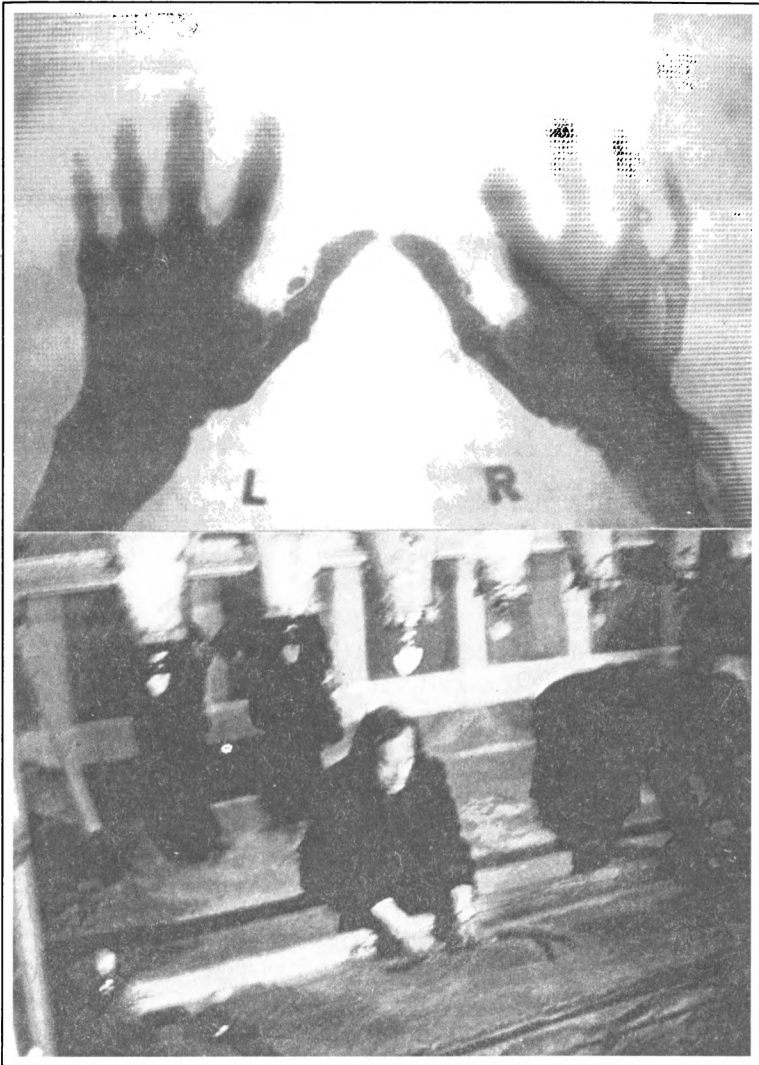
Ugyanakkor *Az elbeszélő üvegek*, vagyis a *Keresztelkedések* elnevezésű installációm egyik fontos elemét a Szirmai Károly *Dzin-dzin, don-don, gau-gau* című novellájából vett, felnagyított kiemelés képezi, melyet ugyancsak egy üvegezett, nagyméretű alumíniumkeretbe építettem be, e hermetikus installációs munkám együttesébe.*

→ *Vonatok*). → *1997-ben vettem részt abban a különleges, vonaton történő utazással egybekötött római művészeti projektben, mely (úti)célja az volt, hogy az ottani Ostiense vasútállomáson megrendezett kiállításon, a berlini művészek egy csoportja, a helyszínen rögtönzött alkotásait mutassa be.*

A Berlint reprezentálni hivatott alkotók, köztük magam is, a Lichtenberg állomásról induló napi járással indultak Róma felé. Azzal, hogy a számukra egy külön Pullman-vagont kapcsoltak hozzá a szerelvényhez. A művésznek egy-egy plüssüléses kupét bocsátottak a rendelkezésére, hogy a Németországon, Ausztrián és Olaszországon keresztül történő utazás alatt előkészíthessék a munkák tervezeteit.

Mivel a szerelvény a szokásos módon, a római Terminire érkezett be, a művészek különvagonját egy kisebb mozdony vontatta át a történelmi jelentőségű Ostiense vasútállomásra, melyet 1938-ban Hitler római fogadtatására építettek meg. *A Sotto il cielo di Roma e Berlino / Unter dem Himmel von Rom und Berlin* elnevezésű művészeti kiállításra egyébként a monumentális stílusú állomásépület központi részét képező, aranyozott betűkkel „Sala Presidenziale”-nak feltüntetett termeiben került sor. A szépen tisztán tartott, mennyezetig márvánnyal és színarany mozaikokkal kiképezett termeket 1944 óta politikai megfontolásból tartják szigorúan zár alatt, így éppen a kiállításunk jelentette azt a felül öt évtized utáni első nyilvános rendezvényt, amely bennük – így nem véletlen a médiák kíváncsi jelenlétében –, egyáltalán megrendezésre kerülhetett.

A *Train Stop Intermezzo* című installációmnak a Hitler és Mussolini „örök baráti szerződésének” aláírására faragott, óriási márványasztallal szemben, a (fasiszta) hatalom mindenhatóságát jelképező, hibrid-pszudoantik stílusjegyekkel kivitelezett, kifejezetten ideológiai célzatú szobor előterében találtam helyet. A márványfigura dominációjától eltörpülő installációm tárgyaira, természetesen az állomás környezetében kutatva leltem rá: A márvány, a rozsdás

A Szent sír érintése Jeruzsálemben

© Kerekes László

acéllapok és a zsírpapiros, savas akkumulátormaradványok képezte anyagstruktúrára, egy az aprócska sínpályáján szüntelen körbefutó kismozdonyt, vagyis egy vasúti modellt helyeztem rá. Mellette egy üzemanyag tárolására szolgáló bádoghordóra felszerelt képernyőn az emberi testanatómiát, a háromdimenziós számítógépes tomográfia képeivel bemutató videokollázsom futott – végtelen szalagról. Mivel a munkámban a hatalom viszonylatainak örökkévalóságát, valamint az emberi-társadalmi arányok relációit tematizáltam, gondolatilag a „veszteglő vonatok” lényegi jelentéséből indultam ki, s az installációmot egy ónémet betűkkel felírott táblával toldottam meg: *Diese Arbeit ist Motiven des ungarischen Schriftstellers Karl Szirmai aus der Vojvodina / Exjugoslawien gewidmet.*

FÜGGELÉK

* Kiemelés Szirmai Károly *Dzin-dzin, don-don, gau-gau* című novellájából / a tipográfiai megoldás az installációrészlet kinézetének felel meg:

A VÉGELÁTHATATLAN SIVATAGBAN, AHOL KARAVÁNUTAK KERESZTEZIK EGYMÁST, AZ EGYEDÜLVALÓSÁG VÉKONY LEPLÉBEN LECSÜGGESZTETT FEJJEL ÜLDÖGÉLT EGY EMBER. > NAPOK, HETEK MÚLTAK EL, S CSAK HIÁBA VÁRAKOZOTT. VÉGRE EGY NAP MAGASAN FÖLPORZOTT A TÁVOL, S A LASSAN KÖZELEDŐ OKKERSÁRGA FELLEGBŐL MIND ERŐSEBBEN HALLATSZOTTAK A MESSZI OÁZISVÁROSOKBA IGYEKVŐ KARAVÁN TEVEKOLOMPJAI. > A FÉRFI AZONBAN NEM NYÚLT A SZERTEGURULÓ ARANYAK UTÁN, HANEM SZÉTTÁRVÁN KARJÁT, LEBORULT ELŐTTÜK AZ ÚT MENTI HOMOKBA, MONDVÁN: – EMBEREK, KÖNYÖRÜLJETEK MEG RAJTAM, OLY EGYEDÜL VAGYOK. > KERESD MEG A KORSÓT, OTT VAN AZ EGYIK BOKORNAK A TÖVÉBEN, ÉN ADDIG SZÉTTÉRÍTEM A SZŐNYEGEKET, ÉS KIRAKOM A KENYERET MEG A GYÜMÖLCSÓT. > A LASSAN SZÉTTÉRÜLŐ SZÜRKÜLET TÁVOLÁBAN CSAK A FÉRFIUTASOK TURBÁNOS, BÓLOGATÓ FEJE LÁTSZOTT ELMO-SÓDVA, S A CSEND, AKÁR EGY ÓRIÁSI KUPOLA, RÁBORULT AZ ELHAGYOTT SIVATAGRA. > EGYSZERRE NYUGAT FELŐL SEM HALLATSZOTT MÁR SEMMI, A FAKOLOMPOK HALÁLVÉGTÉLENSÉGET SZÓRÓ MÉLY HANGJA IS BELEHALT A MESSZESÉGBE. > A MEGTORPANÓ LÁTVÁNYRA TUDATA MÉLYÉBŐL LASSAN EGY SZÓ EMELKEDETT FÖL: CSENDFORRÁS. S UTÁNA NEMSOKÁRA:

AZ ÖRÖK SIVATAG CSENDFORRÁSA. > SZIRMAI KÁROLY: DZIN-DZIN, DON-DON, GAU-GAU (1930)

UGYANAZ / ANGOL VÁLTOZATBAN

IN THE ENDLESS DESERT, WHERE CARAVAN ROUTES CROSS, A MAN SAT IN DESPAIR, HIS HEAD COVERED WITH THE THIN VEIL OF ETERNITY. > DAYS, WEEKS HAD PASSED AND HE WAS WAITING IN VAIN. FINALLY ONE DAY, HIGHFLYING DUST APPEARED IN THE DISTANCE AND THE CAMEL BELLS OF THE CARAVAN HURRYING TO THE DISTANT OASIS SOUNDED LOUDER AND LOUDER FROM THE SLOWLY APPROACHING OCHRE CLOUD. > BUT THE MAN DID NOT REACH FOR THE SHADOWS FLINGING ACROSS INSTEAD HE PROSTRATED HIMSELF BEFORE THEM IN THE SAND ASIDE THE ROAD WITH HIS ARMS EXTENDED, SAYING: „PEOPLE, HAVE MERCY ON ME, I AM ALONE”. > LOOK FOR THE JAR, YOU’LL FIND IT AT THE FOOT OF ONE OF THE BUSHES, MEANWHILE I LAY THE CARPETS LOW AND GET THE BREAD AND FRUIT OUT. > IN THE DISTANCE OF THE SLOWLY UNROLLING DUSK ONLY THE NODDING, TURBAN-CLAD HEADS OF TRAVELERS COULD BE DIMLY SEEN AND THE SILENCE LIKE A HUGE DOME THAT HAS COVERED THE DESOLATE DESERT. > SUDDENLY THERE WAS NOTHING TO BE HEARD FROM THE WEST, EVEN THE DEEP SOUND OF THE WOODEN BELLS PROPELLING DEADLY INFINITY SLOWLY DIED INTO THE DISTANCE. > A WORD HAS EMERGED SLOWLY FROM THE DEPTH OF HIS CONSCIENCE AT THE FALTERING SIGHT: SILENCE-SOURCE. AND SHORTLY AFTERWARDS: THE SILENCE-SOURCE OF THE ETERNAL DESERT. > KÁROLY SZIRMAI: DZIN-DZIN, DON-DON, GAU-GAU (1930)

Az Orient/e című kiállítás katalógusából